



## LATVIJAS VALSTS PREZIDENTS

Rīgā 2014.gada 28.novembrī

Nr. 417

Latvijas Republikas  
Saeimas priekšsēdētājam  
Inārai Mūrniecei

Ļoti cienījamā Mūrnieces kundze!

Latvijas Republikas 12.Saeimas rudens sesijas pirmajā sēdē 2014.gada 4.novembrī savā uzrunā Saeimai vērsu uzmanību, ka ikvienas valsts politiskais pamats sakņojas stiprās un ilgtspējīgās politiskajās partijās un, ka Latvijā partiju stabilitāte un atbildība ir jāveicina.

Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmi Latvijas Republika ir parlamentāra valsts. Sabiedrības uzticība parlamentārajai sistēmai un šīs sistēmas sekmīgums ir atkarīgs no politiskajām partijām, turklāt parlamentārās sistēmas izveidošana parasti ir liels izaicinājums jaunajām valstīm. Pēc savas būtības politiskās partijas ir pamats, kurā sakņojas parlamentārā sistēma. Uzskatu, ka politiskām partijām jādarbojas ar mērķi pārstāvēt pēc iespējas plašāku sabiedrības daļu, nevis īslaicīgas, šauras personu grupu intereses, kā arī jārod risinājumi, lai veicinātu vēlētāju aktivitāti. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka politiskās partijas ir viena no biedrošanās brīvības formām, kas ir īpaši svarīga demokrātijas funkcionēšanai. Politisko partiju daudzveidība atspoguļo sabiedrības viedokļu dažādību. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka ikviena tiesības apvienoties politiskās partijās ir būtisks demokrātiskas valsts iekārtas pastāvēšanas priekšnoteikums. Neskatoties uz minēto, šogad 12.Saeimas vēlēšanās ir konstatēta zemākā vēlētāju aktivitāte neatkarīgās Latvijas vēsturē.

2013.gada oktobrī manis izveidotā Ekspertu grupa pārvaldības pilnveidei (turpmāk – Ekspertu grupa) uzsāka un 2014.gada 26.novembrī pabeidza darbu pie analīzes un priekšlikumiem politisko partiju sistēmas

pilnveidošanai. Ziņojums „Politisko partiju sistēmas pilnveidošanas iespējas” ir pieejams Valsts prezidenta kancelejas mājas lapā ([http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/zinojums%20pp\\_.pdf](http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/zinojums%20pp_.pdf)).

Ekspertu grupai, veicot analīzi par politisko partiju sistēmas pilnveidošanu, tiekoties, diskutējot un konsultējoties ar dažādu politisko partiju pārstāvjiem un citiem lietpratējiem, pausti dažādi viedokļi, tai skaitā radikāli pretēji. Tomēr Ekspertu grupa ir identificējusi vairākas nozīmīgas Latvijas politisko partiju sistēmas nepilnības - sabiedrības zemā uzticēšanās politiskajām partijām, zema sabiedrības līdzdalība politisko partiju darbībā, politisko partiju mainīgums un neskaidrā ideoloģiskā orientācija (platforma), politisko partiju atkarība no privātiem sponsoriem un valsts sagrābšanas risks, nepietiekama iekšējā demokrātija.

Izmantoju savas Latvijas Republikas Satversmes 47.pantā minētās tiesības un nododu Saeimai likumdošanas iniciatīvu ar ierosinājumu pieņemt likumu grozījumus, kas pamatoti ar atsevišķiem Ekspertu grupas piedāvātajiem priekšlikumiem. Aicinu uzsākt darbu pie konkrētu likumprojektu izstrādes un, lai veicinātu diskusijas un konstruktīvu darbu, šajā iniciatīvā ietveru arī vairākas iespējamo normatīvo aktu grozījumu projektu redakcijas.

## **I. Politisko partiju finansējuma palielināšana no valsts budžeta**

Ekspertu grupas ziņojumā, analizējot pastāvošo situāciju politisko partiju finansēšanā, secināts, ka politisko partiju vēlēšanu kampaņu izdevumi joprojām ir augsti. Piešķirtais valsts finansējums veido tikai apmēram 12% no politisko partiju vēlēšanu kampaņu izdevumu kopapjoma un joprojām ir indikācijas, ka politisko partiju privātie finansētāji ietekmē politisko partiju politiku lēmumus par labu šaurām interesēm. Pirmsšķietami pastāvošais valsts finansējuma līmenis nav pietiekams, lai būtiski samazinātu politisko partiju atkarību no privātajiem ziedotājiem. Jāatzīst, ka ievērojams valsts finansējuma īpatsvars politisko partiju budžetos ir Eiropas demokrātiskajās valstīs plaši pieņemta prakse.

Ierosinu palielināt valsts finansējumu politiskajām partijām un aicinu pārskatīt Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 7.<sup>1</sup> panta pirmajā daļā paredzēto valsts budžeta finansējuma apjomu, lai sasniegtu izvirzīto mērķi un novērstu šauru interešu grupu ietekmi lēmumu pieņemšanā politiskajās partijās.

## **II. Politisko partiju finansējuma apjoma no valsts budžeta izlietošanas mērķis**

Ekspertu grupa ziņojumā atzinusi, ka nepieciešams izvērtēt Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā uzskaitīto valsts finansējuma izlietošanas kategoriju lietderīgumu. Valsts finansējuma mērķis ir mazināt politisko partiju atkarību no privātajiem ziedotājiem, nevis tikai attiecībā uz atsevišķiem izdevumu veidiem. Ņemot vērā to, ka valsts finansējums veido tikai nelielu daļu no kopējā politiskās partijas finansējuma, tā izlietošanas mērķu normatīvai noteikšanai nav jēgas. Līdz ar to nepieciešams apsvērt iespēju atteikties no ierobežojumiem, kādas izdevumu kategorijas drīkst segt ar šā finansējuma palīdzību (izņemot tēriņus izteikti privātiem un ar politiskās partijas darbību nesaistītiem mērķiem).

Ierosinu Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 7.<sup>4</sup> panta pirmo daļu izteikt šādā redakcijā:

„(1) Valsts budžeta finansējumu politiskā organizācija (partija) izmanto savas politiskās un saimnieciskās darbības nodrošināšanai.”

## **III. Nodokļu atlaides mazajiem ziedotājiem**

Lai veicinātu saikni starp plašāku iedzīvotāju loku un politiskajām partijām, Ekspertu grupa atzinusi par lietderīgu izvērtēt, ka mazu summu ziedotājiem (ne vairāk kā vienas minimālās mēneša darba algas apmērā) paredz labvēlīgāku nodokļu mehānismu, piemēram, ar atlaižu palīdzību.

Aicinu noteikt ziedojumus politiskajām partijām kā attaisnotos izdevumus un likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 10.panta pirmo daļu papildināt ar jaunu 8.punktu šādā redakcijā:

„8) maksātāja dāvinājumi (ziedojumi), kas nepārsniedz vienas minimālās mēneša darba algas apmēru un kas izdarīti politiskai partijai vai politisko partiju apvienībai, kas izveidota atbilstoši Politisko partiju likumam un ierakstīta politisko partiju reģistrā.”

## **IV. Vēlētāju ietekme uz deputātu personālsastāvu**

Ekspertu grupas ziņojumā secināts, ka politiskās partijas bauda ļoti zemu sabiedrības uzticēšanos. Saskaņā ar „Eiobarometrs” aptaujas datiem 2013. gadā politiskajām partijām uzticējās tikai 6 procenti Latvijas pilsoņu. Tā kā tieši politiskās partijas cita ar citu konkurē proporcionālajās vēlēšanās un ievēlēšanas gadījumā kontrolē politisko

lēmumu pieņemšanu Saeimā un valdībā, neuzticēšanās tām apdraud visas politiskās sistēmas legimitāti. Pilsoņu saikni ar politiskajām partijām var stiprināt, palielinot pilsoņu iespējas ietekmēt politisko partiju darbību. Lai arī tieši politiskās partijas lēmumus attiecībā uz deputātu kandidātiem iespējams ietekmēt tikai šo politisko partiju biedriem, tomēr pastāv iespēja izmantot galveno pilsoņu līdzdalības mehānismu – vēlēšanas, lai palielinātu vēlēšanu ietekmi uz ievēlēto deputātu personālsastāvu. Līdz ar to Saeimas vēlēšanās izvērtējama iespēja vēlētajam paredzēt tiesības tam deputātu kandidātu sarakstam, par kuru vēlētais balso, pievienot arī citos sarakstos iekļautos kandidātus, kuri tādā gadījumā kandidātu secības noteikšanā savā sarakstā saņemtu vērā ņemamus plusus.

Ierosinu Saeimas vēlēšanu likuma 23.pantu papildināt ar jaunu 3.<sup>1</sup> daļu šādā redakcijā:

„(3<sup>1</sup>) Vēlēšanu zīmē paredzētajā vietā vēlētais pēc savas izvēles var izdarīt ierakstu ar ne vairāk kā trīs kandidātu vārdiem un uzvārdiem no attiecīgā vēlēšanu apgabala citā sarakstā pieteiktajiem kandidātiem, ja viņš īpaši atbalsta šādu kandidātu ievēlēšanu. Vēlēšanu rezultātu aprēķināšanā uzskatāms, ka attiecībā uz šādiem kandidātiem ir izdarīta atzīme „+”. ”

#### **V. Politisko partiju un politisko partiju apvienību, kuras vēlas piedalīties Saeimas un Eiropas Parlamenta vēlēšanās, biedru skaita palielināšana**

Ekspertu grupas ziņojumā secināts, ka viena no pazīmēm, kas apliecina politiskās partijas spēju pildīt tās funkcijas (piemēram, pārstāvēt sabiedrību vai atsevišķas sociālās grupas, apkopot dažādu grupu intereses, socializēt pilsoņus politiskajā dzīvē), ir politiskās partijas biedru skaits. Patlaban Latvijā politisko partiju dibinātāju skaits nedrīkst būt mazāks par 200. Igaunijā un Lietuvā politiskās partijas reģistrācija ir iespējama, ja to dibina attiecīgi vismaz 500 un 2000 biedru. Vienlaikus Ekspertu grupa secina, ka Latvijas kontekstā gan jāņem vērā, ka politiskās partijas dibināšanai un darbībai nepieciešamo dibinātāju (biedru) skaita palielināšana varētu apgrūtināt līdz šim veiksmīgi funkcionējošo politisko partiju, kuru mērķis ir līdzdalība tikai vietējo pašvaldību politiskajos procesos, darbību un mazināt politisko daudzveidību reģionālajā līmenī, kā arī apgrūtināt jaunu politisko partiju veidošanu dalībai vietējo pašvaldību vēlēšanās. Secināms, ka būtu jānoteic - tām partijām, kuras vēlas piedalīties Saeimas un Eiropas Parlamenta vēlēšanās, biedru skaitam ir jābūt vismaz 500.

Lai paaugstinātu politisko partiju, kas dibinātas ar mērķi piedalīties Saeimas vai Eiropas Parlamenta vēlēšanās, leģitimitāti, ierosinu sekojošus grozījumus Saeimas vēlēšanu likumā:

- 9.panta pirmās daļas 1.punktā pēc vārda „partija” papildināt ar vārdiem un skaitli „kurā ir ne mazāk kā 500 biedru;”

- 9.panta pirmās daļas 2.punktā pēc vārda „apvienība” papildināt ar vārdiem un skaitli „ja politisko partiju apvienībā kopā ir ne mazāk kā 500 biedru.”

Eiropas Parlamenta vēlēšanu likumā:

- 9.panta pirmās daļas 1.punktā pēc vārda „partija” papildināt ar vārdiem un skaitli „kurā ir ne mazāk kā 500 biedru;”

- 9.panta pirmās daļas 2.punktā pēc vārda „apvienība” papildināt ar vārdiem un skaitli „ja politisko partiju apvienībā kopā ir ne mazāk kā 500 biedru.”

## **VI. Politiskās partijas biedra ietekme uz partijas biedru sapulces darba kārtību**

Ekspertu grupas ziņojumā uzmanība pievērsta iekšējai demokrātijai partijās un partijas biedru garantētajām tiesībām, un ziņojumā atzīts, ka ir pamats domāt, ka akadēmiskajā literatūrā aprakstītā, politisko partiju pārstāvnieciskajām institūcijām (kongresiem, sapulcēm) piemītošā tendence pārvērsties no apspriežu platformām par vadības iepriekš precīzi izplānotiem sabiedrisko attiecību pasākumiem, ir vērojama arī Latvijā. Tādējādi ir pamats uzskatīt, ka visu politiskās partijas darbībai principiālo lēmumu pieņemšanas koncentrācija ļoti šaurā personu lokā mazina attiecīgās politiskās partijas ilgtspēju. Līdz ar to Ekspertu grupa izsaka priekšlikumu paplašināt Politisko partiju likumā partijas biedriem garantētās tiesības, piemēram, piešķirot noteiktam biedru skaitam tiesības pieprasīt konkrēta jautājuma iekļaušanu partijas biedru sapulces vai biedru pārstāvju sapulces darba kārtībā.

Ierosinu Politisko partiju likuma 14.panta otrās daļas 9.punktā pēc vārda „kārtību” papildināt ar vārdiem „kā arī kārtību, kādā biedrs var pieprasīt jautājuma iekļaušanu partijas biedru sapulces darba kārtībā;”

## **VII. Politiskās partijas biedru ietekme uz partijas kandidātiem vēlēšanās**

Ekspertu grupa ierosina apsvērt iespēju atjaunot 1922. gada 9. jūnija Likuma par Saeimas vēlēšanām 20.panta prasību, ka katram

iesniegtam Saeimas deputātu kandidātu sarakstam jābūt vismaz simt vēlētāju parakstītam. Saskaņā ar spēkā esošā Saeimas vēlēšanu likuma 10.panta piekto daļu šobrīd kandidātu sarakstu paraksta attiecīgās politiskās partijas vai politisko partiju apvienības lēmēj institūcijas pilnvarota persona. Noteikts vēlētāju parakstu skaits kā kandidātu saraksta iesniegšanas priekšnoteikums spiestu politiskās partijas aktīvāk iesaistīt savā darbībā jau esošos biedrus vai piesaistīt jaunus biedrus un atbalstītājus.

Ierosinu Saeimas vēlēšanu likuma 10.panta piektās daļas pirmo teikumu izteikt šādā redakcijā:

„Kandidātu sarakstu paraksta attiecīgās politiskās partijas vai politisko partiju apvienības lēmēj institūcijas pilnvarota persona un papildus šai personai - vismaz 100 attiecīgās politiskās partijas vai politisko partiju apvienības biedri.”

### **VIII. Politisko partiju dibināšana noteiktu laiku pirms Saeimas vēlēšanām**

Ekspertu grupa ziņojumā ierosina noteikt, ka Saeimas vēlēšanām kandidātu sarakstus var iesniegt tikai tās politiskās partijas, kuras nodibinātas vismaz gadu pirms Saeimas vēlēšanām un, ka tas attiecas arī uz politiskām partijām, kuras gatavojas vēlēšanās piedalīties politisko partiju apvienības ietvaros. Ekspertu grupa apsprieda idejas, kā būtu iespējams veicināt esošo un jaundibināmo politisko partiju institucionālo briedumu. Ekspertu grupas ziņojumā secināts, ka politisko partiju mainīgums un jaunu politisko partiju dibināšana īsu laiku pirms vēlēšanām vedina domāt, ka prasība attiecībā uz politiskās partijas pastāvēšanu noteiktu laiku pirms vēlēšanām varētu padarīt politisko procesu vieglāk prognozējamu un, kas ir vēl svarīgāk, garantēt vēlētājiem iespējas ilgāku laiku pirms vēlēšanām iepazīt jaundibinātās politiskās partijas. Turklāt popularitāti zaudējušu politisko partiju līderiem būtu jārēķinās ar to, ka jaunu politisko organizāciju, kas viņiem ļautu ar jauna tēla palīdzību atkal pretendēt uz vietu Saeimā, īsi pirms vēlēšanām izveidot nebūs iespējams.

Ierosinu Saeimas vēlēšanu likumā:

- 9.panta pirmās daļas 1.punktā pēc vārda „partija” papildināt ar vārdiem „kas dibināta ne vēlāk kā vienu gadu pirms Saeimas vēlēšanām;”

- 9.panta pirmās daļas 2.punktā pēc vārda „apvienība” papildināt ar vārdiem „ja visas politisko partiju apvienībā ietilpstošās politiskās partijas dibinātas ne vēlāk kā vienu gadu pirms Saeimas vēlēšanām.”

Iepriekšminēto priekšlikumu apspriešanā būtiski ir izvērtēt samērīgumu pārejas noteikumu nosacījumos, jo īpaši attiecībā uz šobrīd pastāvošām politiskajām partijām un politisko partiju apvienībām. Papildus vēršu uzmanību, ka šādu ieteikumu ieviešana var prasīt atsevišķu tehnisku procedūru precizēšanu.

Valsts prezidents

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized initial 'A' followed by a series of connected loops and a long, sweeping tail that extends downwards and to the right.

Andris Bērziņš